

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

حکم پرداخت صدقات بر خویشاوندان در شریعت اسلامی (رساله ماستری)

محصل: دوست محمد "منیب"

استاد رهنما: پوهاند وزیر محمد "سعیدی"

سال: ۱۴۰۱ هـ. ش - ۱۴۰۰ هـ. ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

برنامه ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

حکم پرداخت صدقات بر خویشاوندان در شریعت اسلامی

(رساله ماستری)

محصل: دوست محمد "منیب"

استاد رهنما: پوهاند وزیر محمد "سعیدی"

سال ۱۴۰۱ هـ ش 1444 هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم دوست محمد ولد محمد کریم ID: SH-MSF-98-523 نمبر محصل دوره فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: حکم پرداخت صدقات بر خویشاوندان در شریعت اسلامی به روز ۱۳۹۷/۱۲/۱۶ تاریخ ۱۴۰۱ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) خوب بود (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نجیب الله صالح	عضو هیات	
۲	سر محقق سید حبیب شاکر	عضو هیات	
۳	استاد وزیر محمد سعیدی	استاد رهنا و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستری

خلاصه بحث

در این بحث پیرامون مسائل و فضایل صدقات تحت عنوان: «حکم پرداخت صدقات بر خویشاوندان در شریعت اسلامی» بر مبنای فقه مقارن با ذکر آرای فقهاء با وجوه استدلالهای شان در ارتباط موضوع سپس رأی راجح و قوی و براهین مورد استفاده آنان پرداخته شده است.

این بحث شامل مقدمه سه فصل و خاتمه و فهرستهای از آیات قران کریم و احادیث نبوی و مصادر و مراجع می باشد که فشرده آن این است:

در مقدمه اهمیت و اسباب اختیار موضوع و همچنان سوالات ، روش، پیشینه ، و پلان تحقیق ذکر گردیده است.

در فصل اول از مفهوم کلیات موضوع که شامل معنای صدقه ، اقارب ، اقسام ، کلمات مترادف قرابت و اهمیت خویشاوندی از دیدگاه شریعت اسلامی میباشد بحث صورت گرفته است.

فصل دوم این رساله شامل تعریف اصطلاحی زکات ، حکم آن ، و طریقه توزیع آن و همچنان ویژه گی خویشاوندان از دیگر مصارف با ذکر آراء و اقوال دانشمندان فقهی، و ضوابط منع زکات به نزدیکان که حاوی (21) مسئله فرعی فقهی میباشد بشکل مقارنه ای به بحث گرفته شده و آراء صاحب نظران و مجتهدین در هر مسئله بطور جداگانه به مناقشه گرفته شده و سپس قول راجح آن تعیین گردیده. که از آن جمله :

جواز و عدم جواز زکات به خویشاوندان نزدیک مانند اصول و فروع و زوجین می باشد، برخی علت عدم جواز آنرا وجوب نفقه دانسته اند و برخی دیگر اتصال منافع ولی رای دوم که همانا اتصال منافع بین این نوع اقارب است بنا به دلایل قوی تری که وجود دارد ارجحیت دارد.

و همچنان در این فصل از اولویت پرداخت زکات بر خویشاوندان غیر اصول و فروع و زوجین بحث صورت گرفته است.

در فصل سوم این رساله از اهمیت و فضیلت پرداخت صدقات نفلی بر خویشاوندان و احکام آن در روشنی آیات قران کریم و احادیث نبوی صلی الله علیه و سلم بحث صورت گرفته و اخیرا نتیجه گیری از موضوع بحث و فهرستی از آیات قران کریم ، احادیث نبوی و مصادر و مراجع این رساله اختتام یافته است.

فهرست مطالب

اهداء	Error! Bookmark not defined.
سیاسگزاری	Error! Bookmark not defined.
خلاصه بحث	2
فهرست مطالب	3
اهمیت موضوع	Error! Bookmark not defined.
اسباب اختیار موضوع	Error! Bookmark not defined.
روش تحقیق	Error! Bookmark not defined.
پیشینه تحقیق	Error! Bookmark not defined.
سوالات تحقیق	Error! Bookmark not defined.
خطة بحث ویا پلان تحقیق	Error! Bookmark not defined.

فصل اول

کلیات و مفهوم

مبحث اول تعریف صدقه	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول تعریف صدقه فرضی (زکات)	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: تعریف صدقه نفلی	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم تعریف خویشاوندان وجایگاه ایشان در اسلام	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: تعریف نزدیکان	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: واژه های مترادف قرابت قرارذیل اند ...	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: خویشاوندان (اقارب) شامل کی ها می شود.	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: اقسام اقارب	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم مرتبه خویشاوندان واهمیت خویشاوندی	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : دستور نیکی واحسان به خویشاوندان وتعامل باایشان به اخلاق نیکو...	Error!
	Bookmark not defined.

Error! مطلب دوم: ترساندن و تخویف کسانی که باخویشاوندان بدی وبآنها مقاطعه می کنند

Bookmark not defined.

فصل دوم

حکم و طریقه توزیع زکات بر اقارب

مبحث اول معنای اصطلاحی و حکم زکات **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعریف اصطلاحی زکات **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم حکم مشروعیت زکات **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: فوائد اجتماعی زکات **Error! Bookmark not defined.**

مبحث دوم اسلوب و طریقه توزیع زکات به مستحقین آن **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: برخی از احکام توزیع زکات: **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: اولویت در توزیع زکات **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: درجه حاجت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: مصرف فقراء و مساکین **Error! Bookmark not defined.**

مطلب پنجم: اندازه و مقداریکه از مال زکات برای مستحقین پرداخت گردد **Error! Bookmark**

not defined.

مطلب ششم: مصرف «عاملان» جمع کننده گان زکات. **Error! Bookmark not defined.**

مطلب هفتم: مصرف مؤلفه القلوب **Error! Bookmark not defined.**

مطلب هشتم: مصرف بردگان **Error! Bookmark not defined.**

مطلب نهم: مصرف بدهکاران **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دهم: در راه خدا **Error! Bookmark not defined.**

مطلب یازدهم: مصرف راه مانده گان **Error! Bookmark not defined.**

مبحث سوم ویژه گی های نزدیکان (خویشاوندان) در اسلام ... **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: احکام میراث بین خویشاوندان **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: احکام شهادت (گواهی) بین اقارب **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: احکام نفقات بین نزدیکان **Error! Bookmark not defined.**

مبحث چهارم آراء و اقوال مذاهب فقهی جهت توزیع زکات به خویشاوندان **Error! Bookmark not**

defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب اول : قول به جواز پرداخت زکات به تمام اقارب.

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: قول به منع پرداخت برخی از اقارب از زکات.

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: مناقشه دلائل و ترجیح راجح.

Error! Bookmark not defined. مبحث پنجم ضوابط منع زکات به نزدیکان

Error! Bookmark not defined. مطلب اول : قول به این که پیوست بودن منافع مانع اخذ زکات می گردد

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: قول به این که لازم شدن نفقه مانع از گرفتن زکات می گردد

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم : مناقشه دلائل و ترجیح بین آنها:

Error! Bookmark not defined. مبحث ششم احکام زکات به نزدیکان

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: زکات به فروع و اصول

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم : زکات بین زن و شوهر

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم : زکات بر دیگر خویشاوندان

Error! Bookmark not defined. مبحث هفتم احکام فرعی برای زکات خویشاوندان

Error! Bookmark not defined. مطلب اول : پرداخت زکات برای خویشاوندان نزدیک از طریق حاکم و یا وکیل:

Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: پرداخت زکات برای خویشاوندان نزدیک به طریق اشتباه:

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: تأثیر انفاق نفلی به اقارب نزدیک در زکات:

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: محاسبه نمودن خرج کردن ماهوار به خویشاوندان قریب از زکات

Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: آیا خود مزکی می تواند به اقارب و نزدیکانش زکات بپردازد:

Error! Bookmark not defined. مطلب ششم: تأثیر وجود خویشاوند قریب در عیال مزکی بر زکات .

Error! Bookmark not defined. مطلب هفتم: حکم گرفتن خویش نزدیک زکات را از خویش نزدیکش
defined.

فصل سوم

فضیلت و حکم پرداخت صدقات نفلی بر خویشاوندان

Error! Bookmark not defined...... مبحث اول فضیلت صدقات نفلی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: رسیدن به خوبیها توسط انفاق به خویشاوندان.

Error! Bookmark not defined...... مطلب دوم: مضاعف شدن اجروپاداش صدقه

Error! Bookmark not defined...... مطلب سوم: اهمیت صله رحمی و تعاون مالی بر خویشاوندان
defined.

Error! Bookmark not defined...... مبحث دوم احکام پرداخت صدقات نفلی بر خویشاوندان

Error! Bookmark not defined...... مطلب اول : استحباب صدقه نفلی بر اقارب

Error! Bookmark not defined...... مطلب دوم : حکم صدقه برای مستمند و غنی

Error! Bookmark not defined...... مطلب سوم: اولویت اقارب در باب صدقه نفلی نسبت به بیگانگان.
defined.

خاتمه (نتیجه گیری)..... 8

پیشنهادات 10

Error! Bookmark not defined...... فهرست آیات

Error! Bookmark not defined...... فهرست احادیث نبوی α

Error! Bookmark not defined...... فهرست مصادر و مراجع

خاتمه (نتیجه گیری)

1- نظر برخی اهل علم این است که نصوص قرآن و حدیث در مورد مصارف صدقات عام است شامل همه می گردد برابر است که خویشاوندان باشد و یا غیر خویشاوندان.

2- جمهور علماء از صحابه، تابعین، و مذاهب چهارگانه و غیرشان بادر نظر داشت حکم مشروعیت صدقات فرضی و مصلحت های که در قبال دارد و گفته اند که: (بان للاقارب خصوصية فی الزکاة و لیسوا مثل غیرهم) اقارب در مورد حکم زکات ویژه گی خاصی دارند و مانند بیگانه گان نیستند.

3- مخصصین در مورد منع خویشاوندان قریب از زکات و عدم منع دوقاعده ذیل را ذکر نموده اند: **قاعده اول**: که آن نظر مذهب شافعی و مالکی و غیرشان می باشد اینست که: وجوب نفقه خویشاوند قریب برای مزکی مانع از پرداخت زکات برای خویشاوندانش می گردد. تا خود را توسط پرداخت زکات به اواز نفقه و اجبی معاف نسازد. بنا بر این ضابطه جهت موجودیت وجوب نفقه و عدم وجوب نفقه برای خویشاوندان حکم در مورد شان نیز تغییر می کند که آن جواز پرداخت زکات و عدم جواز آن می باشد. به زایل شدن حکم وجوب نفقه حکم منع پرداخت هم زائل می شود.

4- برای مزکی جائز است که به خویشاوندان قریب خود غیر از این دو مصرف که فقراء و مساکین است از مصارف دیگر مانند بدهکاران، آزادی بردگان، و در راه تقویت دین خدا، واه مانده گان در راه بپردازد.

5- و برای پدرکلان در صورت موجودیت پدر جائز است که زکات خود را به نواسه هایش بدهد بخاطری که نفقه در این حالت بالای وی واجب نمی باشد. ولی در این ضابطه اشکالی پیش می شود آن اینکه اندازه نفقه از اندازه زکات فرق می کند پس شاید خویشاوند نزدیک که نفقه خورمزکی است بخاطر تکمیل ضرورت هایش مستحق زکات شمرده شود همچنان این ضابطه دروازه انحصار زکات به اقارب را بازمی کند و این سبب تعطیل روح زکات می شود که ارفع احتیاجات فقراء و مستمندان است که توسط این کاردائرة آن تنگ می گردد که او خویشاوندان قریب انسان می باشد.

قاعده دوم: شامل مذهب احناف وحنابله و غیره می شود آن این است که اساس منع از پرداخت زکات برای خویشاوندان قریب همانا شدت نزدیکی و پیوست بودن منافع می باشد درحقیقت مال شان یکی است و اتصال منافع در اصول و فروع مزکی یافت می گردد و همچنان بین زوجین نزداکثر علماء و این ضابطه مناسب تر جهت حمایت زکات و تحقق حکمة مشروعیة آن می باشد.

6- صدقه فطر همانند زکات در حکم است.

7- صدقات نفلی برای خویشاوندان به اتفاق علماء جواز دارد.

8- جمهور علماء بر این نظر اند پرداخت زکات به اصول و فروع زن و شوهر جواز ندارد .

نه به سبب نفقه بلکه به سبب بهره گیری از مال یکدیگر .

9- برای متباقی اقارب اتفاق نظر است که زکات جواز دارد و در آن کدام حرجی نیست بلکه فقهای

کرام آنرا برتر دانسته اند بخاطری که در آن صله رحمی نیز است. شائسته و سزاوار نیست که

در این مسئله مضائقه صورت گیرد، زیرا که حلال را تحریم نمودن مانند تحلیل حرام می باشد.

10- خویشاوند در زکات خویشاوندش از سهم جمع کننده گان مال زکات ، قرضداران ، مجاهدان

و مسافران حق دارد.

11- پرداخت زکات به بقیه اقارب غیر از اصول و فروع مستحب است بشرطی که مستحق

باشند.

12- دادن صدقه نفلی به خویشاوندان نادر و فقیر مستحب است.

13- برای خویشاوند مالدار و غنی دادن صدقه نفلی جواز دارد.

14- پرداخت صدقه نفلی به اقارب در صورتی که در فقر و محتاجی با بیگانه مساوی باشد

اولویت دارد.

15- دادن صدقه نفلی به بیگانه محتاج به نسبت خویشاوند مالدار بهترتر است.

16- شرط جهت پرداخت زکات به خویشاوندان مستحق بودن شان است و زکات حق

فقر و مستمندان است و به آن حيله درست کردن و آنرا بیازی گرفتن منع بوده و درست نیست.

پیشنهادات

بعد از اختتام بحث ذیلا چنین پیشنهاد می نمایم:

- 1- به اهل زکات کسانی که زکات بالای شان فرض گردیده پیشنهاد می کنم که زکات خود را در وقتش بپردازند و همچنان به مستحقین آن بپردازند و اولویت را در مورد مستحقین در نظر داشته باشند و در ادای آن تاخیر نوزند تا از عقوبت دنیوی و اخروی محفوظ بمانند.
- 2- همچنان برای اهل زکات پیشنهاد می کنم که خویشاوندان و اقارب مستحق را بر دیگران در تادیه زکات ترجیح دهند.
- 3- ونیز پیشنهاد من از زمامداران امارت اسلامی اینست که کار جمع و توزیع زکات را به عهده بگیرند تا از این طریق از گسترش فقر و نا بسامانی های اقتصادی در جامعه جلوگیری بعمل آید.
- 4- اخیرا پیشنهاد من از محصلین حوزه های علمی اینست که در مورد سایر ابواب فقهی بر مبنای تطبیقی و مقارنه یی به بحث و تحقیق بپردازند و به جوانب پوشیده و نا آشنای بحث که قبلا به آن پرداخته نشده است تحقیق نمایند تا نتایج کلی و نهایی را از آن دریافت نمایند.

فهرست مصادر ومراجع

- 1 القرآن الكريم.
- 2 ابن اثير، ابوسعادات المبارك بن محمد الجزرى (متوفى: 606هـ)، **النهاية فى غريب الحديث والاثار** تعداد مجلد 5، تحقيق طاهر احمد رازى - طبع مكتبة العلمية - بيروت - 1399هـ - 1979م
- 3 الازهرى، صالح فرزند عبدالسميع الابى (متوفى: 1335هـ) **الثمر الدانى فى تقريب المعانى شرح رسالة ابن ابى زيد القيروانى** دريك جلد، طبع المكتبة الثقافية - بيروت.
- 4 الالبانى، محمد ناصر الدين (متوفى: 1420هـ)، **السلسلة الصحيحة**، در (7) جلد طبع مكتبة المعارف.
- 5 البجيرمى، سليمان فرزند محمد فرزند عمر (متوفى: 1221هـ)، **حاشية على شرح منهج الطلاب (التجريد لنفع العبيد)**، در (5) جلد طبع المكتبة الاسلامية ديار بكر - تركيا.
- 6 والبجيرمى، سليمان فرزند محمد فرزند عمر (متوفى: 1221هـ)، **تحفة الحبيب على شرح الخطيب** در (5) جلد، دارالكتب العلمية - بيروت - لبنان.
- 7 البخارى، ابو عبدالله محمد بن اسماعيل الجعفى (متوفى: 256هـ)، **الجامع الصحيح**.
- 8 ابن بطلال، ابو الحسن على بن خلف بن عبد الملك بن بطلال البكرى القرطبى (متوفى: 449هـ) **شرح صحيح البخارى**، در (10) طبع: مكتبة الرشد.
- 9 **شرح منتهى الارادات اثر البهوتى**، منصور بن يونس بن ادريس (متوفى: 1051هـ)، الناشر عالم الكتب سال چاپ 1996، بيروت عدد الأجزاء 3، در (7) جلد
- 10 **الروض المريع اثر البهوتى**، دريك جلد.
- 11 **السنن الكبرى اثر بيهقى**، ابوبكر احمد بن الحسين بن على بن موسى (متوفى: 458هـ)، در (10) جلد طبع مكتبة دارالباز.
- 12 الترمذى ابو عيسى محمد بن عيسى بن سلمى (متوفى: 279هـ)، **الجامع الصحيح**، در (5) جلد طبع دارالاحياء والتراث العربى .
- 13 **احكام القران الجصاص اثر ابوبكر احمد بن على الرازى** (متوفى: 370هـ)، تحقيق: محمد الصادق قمحاوي، در (4) جلد طبع دارالاحياء والتراث العربى .

- 14 **التفريع** اثر ابن الجلاب ،ابوقاسم عبيدالله بن حسين بن حسن البصرى (متوفى 378هـ)، المحقق: سيد كسروي حسن طبع 1428 هـ - 2007 م ، دردو جلد.
- 15 **الفتاوى الهندية** اثرمجموعه 586 وعه اى از علماء هند، در(6) جلد طبع دارالفكر 1411هـ - 1991م.
- 16 **المختصر** اثر الجندى، خليل بن اسحاق بن موسى ضياء الدين(متوفى :776هـ)، دريك جلد.
- 17 **الافتاح فى فقه الامام احمد بن حنبل** اثر حجاوى، ابونجاح موسى فرزند احمد فرزند موسى شرف الدين (متوفى:960هـ)، در(4) جلد طبع دارالمعرفة -بيروت.
- المحلى** اثر ابن حزم ،أبومحمد على بن أحمد بن سعيد الاندلسى القرطبى الظاهرى (متوفى :456هـ)، تحقيق لجنة إحياء التراث العربى ناشر دار الآفاق الجديدة ، در(11) جلد طبع بيروت.
- 18 **مراتب الاجماع فى العبادات والمعاملات والاعتقادات** اثر ابن حزم ، ، دريك جلد طبع داركتب العلمية .
- 19 **تفسير بحر المحيط** اثر ابوحيان اندلسى ،محمد فرزند يوسف فرزند على نحوى (متوفى :745هـ)، ، در(8) جلد طبع دارالفكر.
- 20 **السنن** اثر ابوداؤد، سليمان بن اشعث بن شداد السجستاني الازدى (متوفى :275هـ)، در چهار جلد طبع دارالفكر.
- 21 **الشرح الصغير على اقرب المسالك** اثر الدردير، ابوبركات احمد فرزند محمد فرزند احمد(متوفى 1201هـ)، ، در(4) جلد طبع دارالمعارف - قاهرة.
- 22 **حاشية على شرح الكبير** اثر الدسوقى ،محمد فرزند احمد فرزند عرفة (متوفى : 1230هـ)، در(4) جلد ، طبع دارالفكر -بيروت .
- 23 **احكام الاحكام شرح عمدة الاحكام** اثر ابن دقيق العيد، ابوالفتح محمد فرزند على فرزند وهب فرزند مطيع قشيري تقى الدين،(متوفى : 702هـ) ،در(1) جلد طبع،موسسة الرسالة ، چاپ اول 1426هـ - 2005م.
- 24 **الكبائر** اثرالذهبي ،ابوعبدالله محمد بن احمد بن عثمان شمس الدين (متوفى:748هـ)، ، دريك جلد طبع دمشق .

- 25 **المفردات فى غريب القرآن** اثر الراغب الاصفهانى ، ابوالقاسم الحسين بن محمد بن المفضل(متوفى:502هـ)، دريك جلد طبع قاهرة .
- 26 **مناهج التحصيل ونتائج لطائف التاويل فى شرح مدونه وحل مشكلاتها** اثر الرجراجى،ابوالحسن على فرزند سعيد، در(10)جلد تحقيق: ابوالفضل الدياتى واحمد فرزند على،مركز التراث المغربى - المغرب ودار ابن حزم - لبنان ،چاپ اول 1428هـ - 2007 م.
- 27 **بداية المجتهد ونهاية المقتصد** اثر ابن رشد الحفيد،محمد بن احمد بن محمدالاندلسى(متوفى:595هـ)، در(2)جلدطبع مصر.
- 28 **(تفسير المنار** اثر رضا،محمد رشيد (متوفى:1354هـ)،تفسيرالقران الكريم) ،در(12)جلد طبع مصر.
- 29 **مواهب الجليل شرح مختصرالخليل** اثرالرعىنى ،ابوعبدالله محمد فرزند محمدفرزند عبدالرحمن الطرابلسى شمس الدين (متوفى:954هـ). ،در(8)جلد،تحقيق زكريا عميرات،دار عالم الكتب ،چاپ ويژه 1423هـ -2003م
- 30 **نهاية المحتاج الى شرح المنهاج** اثرالرملى،محمد فرزند احمدفرزند حمزه شمس الدين. (متوفى:1004هـ)، در(8)جلد طبع دارالفكربيروت1404هـ .
- 31 **تاج العروس من جواهرالقاموس** اثرالزبيدى،محمد مرتضى الحسينى (متوفى:1205هـ)، در(40)جلد طبع كويت.
- 32 **الفقه الاسلامى وادلته** اثر الزحيلى ،وهبة الزحيلى ،درجلد (8) طبع دارالفكر- دمشق چاپ دوم 1405هـ - 1985م.
- 33 **الفائق فى غريب الحديث** اثرزمخشرى ، ابوقاسم محمود فرزند عمرو فرزند احمد جارالله (متوفى:338هـ). ،در(4) جلد تحقيق على محمد بجاوى، محمد ابوالفضل - دارالمعرفة - لبنان طبع دوم .
- 34 **المبسوط** السرخسى ابوبكر محمد بن احمد بن ابى سهيل شمس الائمة (متوفى:483هـ)، در(31)جلد طبع دارالفكرلبنان .
- 35 **تحفة الفقهاء** سمرقندى ،علاءالدين ابوبكر محمد بن احمد بن ابى احمد (متوفى:539هـ)، ، در(3)جلد طبع دارالكتب العلمية -بيروت .

- 36 حاشية على صحيح البخارى السندى ابوالحسن ، محمد بن عبدالهادى السندى
المدنى الحنفى (متوفى:1138هـ)،،در(4)جلد طبع دار الفكر – بيروت.
- 37 عقدالجواهر الثمينة فى مذهب عالم المدينة ابن شاس ،جلال الدين عبدالله بن نجم
بن شاس (متوفى:616هـ)، ، در(3)جلد طبع دار الغرب الاسلامى .
- 38 الموافقات شاطبى ،ابراهيم فرزند موسى فرزند محمد لخمى الغرناطى (متوفى
:790هـ)، ، در(7)جلد مطبع دار ابن عفان .
- 39 الام الشافعى،محمد بن ادريس بن عباس المطلبى القرشى (متوفى :204هـ)،
،در(11)جلد طبع دارالوفاء – مصر.
- 40 معنى المحتاج الى معرفة معانى الفاظ المنهاج الشربيني ،محمد بن احمد القاهرى
الشافعى شمس الدين (متوفى :977هـ)،،در(4)جلد طبع دارالمعرفة لبنان .
- 41 خواطرالشعراوى فى التفسير الشعراوى ،شيخ محمد متولى ،،در(20)جلد طبع
دارالاخباراليوم .
- 42 ارشاد الفحول الى تحقيق الحق من علم الاصول اثر الشوكانى ،محمد بن على بن
محمد (متوفى :1250هـ)،،در(2)جلد طبع دارالكتب العربى.
- 43 نيل الاوطار من اسرارمنتقى الاخبار اثر الشوكانى ،،در(12)جلدطبع دارابن القيم
–رياض.
- 44 الدرارى المضية شرح الدرالبهية الشوكانى ،،دردو جلد ،طبع دارالكتب العلمية
– بيروت.
- 45 السيل الجرارالمتدفق على حدائق الازهار الشوكانى ،، دريك جلد، طبع دارابن
حزم .
- 46 المسند اثرالشيبانى ،ابوعبدالله احمد بن محمد بن حنبل (متوفى :241هـ)،
،در(45)جلد، طبع مؤسسة الرسالة.
- 47 مسائل احمد بن حنبل الشيبانى ،عبدالله بن احمد بن حنبل(متوفى :290هـ)،، دريك
جلد طبع المكتب الاسلامى – بيروت.
- 48 الجامع الصغير الشيبانى ،محمد بن حسن (متوفى :189هـ)،، دريك جلد ،طبع
بيروت.

- 49 **المصنف ابن ابي شيبة**، ابوبكر محمد بن عبدالله كوفى (متوفى: 235هـ)، فى الحديث والاثار، در(7) جلد، طبع مكتبة الرشد – رياض.
- 50 **مجمع الانهر فى شرح ملتقى الابحر** شيخى زاده، عبدالرحمن بن محمد بن سليمان الكليبولى (متوفى: 1078هـ)، در(4) جلد، طبع دارالكتب العلمية – لبنان.
- 51 **المهذب فى فقه الشافعى** الشيرازى، أبواسحاق ابراهيم بن على بن يوسف (متوفى: 476هـ)، ، در(3) جلد، طبع دارالكتب العلمية – لبنان .
- 52 **مدونة الفقه المالكى وادلته** الصادق الغريانى، عبدالرحمن، در(5) جلد، طبع مؤسسة الريان – لبنان.
- 53 **حاشية باسفل شرح الصغير** الصاوى احمد بن محمد الخلوتى (متوفى: 1241هـ)، در(4) جلد، طبع دارالمعارف القاهرة.
- 54 **المصنف الصنعانى**، أبوبكر عبدالرزاق بن همام (متوفى: 211هـ)، در(11) جلد، طبع بيروت.
- 55 **المعجم الكبير الطبرانى**، سليمان بن احمد بن ايوب اللخمي الشامى ابوالقاسم (متوفى: 360هـ)، در(20) جلد، طبع مكتبة العلوم والحكم – الموصل.
- 56 **جامع البيان فى تأويل القران** الطبرى، أبوجعفر محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الاملى (متوفى: 310هـ)، در(24) جلد، طبع مؤسسة الرسالة.
- 57 **ردالمحتار على درالمختار** ابن عابدين، محمد أمين بن عمر عابدين (متوفى: 1252هـ)، در(14) جلد، طبع دار عالم الكتب – الرياض.
- 58 **التحريروالتنوير** ابن عاشور، محمد الطاهر بن محمد الطاهر التونسى (متوفى: 1393هـ)، در(30) جلد، طبع الدار التونسية للنشر- تونس.
- 59 **كتاب الاموال** ابو عبيد، القاسم بن سلام (متوفى : 224هـ)، دريك جلد، طبع بيروت.
- ابن العربى، ابوبكر محمد بن عبدالله بن محمد المعاقرى (متوفى : 543هـ)،
- 60 **فتح البارى شرح صحيح البخارى** العسقلانى، ابوالفضل احمد بن على ابن حجر الشافعى (متوفى : 852هـ)، در(13) جلد، طبع بيروت.

- 61 منح الجليل شرح مختصر الخليل عايش، ابو عبدالله محمد بن احمد بن محمد (متوفى 1299هـ)، در (9) جلد، طبع دار الفكر - بيروت.
- 62 البيان في مذهب الشافعي اثر العمراني، ابو الحسن يحيى بن ابي الخير بن سالم يمني (متوفى : 558هـ)، در (14) جلد، طبع دار المنهاج - لبنان .
- 63 الدبنايه في شرح الهداية العيني، ابو محمد محمود فرزند احمد فرزند موسى (متوفى: 855هـ)، ، در (12) جلد، طبع دار الفكر - لبنان.
- 64 معجم مقاييس اللغة ، تحقيق ابن فارس ابو الحسين احمد بن فارس بن زكريا (متوفى 395 هـ) : عبدالسلام محمد هارون ، طبع دار الفكر.
- 65 المصباح المنير في غريب شرح الكبير الفيومي، احمد بن محمد بن علي المقرئ (متوفى 770 هـ)، ، در (2) جلد، طبع مكتبة العلمية - بيروت.
- 66 الاشراف على نكت مسائل الخلاف القاضي عبدالوهاب ، ، در (2) جلد، طبع لبنان.
- 67 المعونة على مذهب اهل المدينة القاضي عبدالوهاب ، ، در (2) جلد ، طبع دار الكتب العلمية - بيروت.
- 68 المغنى ابن قدامة ، أبو محمد عبدالله بن احمد بن محمد الجماعيلي المقدسي موفق الدين (متوفى 620هـ)، ، در (15) جلد ، طبع دار عالم كتاب الرياض.
- 69 الذخيرة القرافي، أبو العباس احمد بن ادريس بن عبدالرحمن شهاب الدين (متوفى 684هـ)، ، در (14) جلد، طبع دار الغرب - بيروت.
- 70 فقه الزكاة القرضاوى، يوسف ، ، در دو جلد ، طبع مؤسسة الرسالة.
- 71 الجامع لاحكام القران القرطبي، أبو عبدالله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الانصارى الخزرجى شمس الدين (متوفى 671هـ)، ، در (20) جلد ، طبع دار الكتب المصرية القاهرة.
- 72 الروضة الندية شرح الدرر البهية اسم وى محمد صديق خان فرزند حسن فرزند على فرزند لطف الله الحسينى البخارى القنوجى ، ابوطيب (متوفى 1307هـ)، ، در دو جلد، طبع دار المعرفة.
- 73 حاشية على تفسير البيضاوى القونوى، أبوالمفدى اسمعيل بن محمد بن مصطفى (متوفى 1195هـ)، ، در (20) جلد ، طبع دار الكتب العلمية - لبنان.

- 74 اعلام الموقعين عن رب العلمين ابن قيم، أبو عبدالله محمد بن أبي بكر الزرعي (متوفى 751هـ)، در (4) جلد، طبع دار الجليل - بيروت.
- 75 بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع الكاساني، أبو بكر بن مسعود بن احمد علاء الدين (متوفى 587هـ)، در (7) جلد، طبع دار الكتب العلمية - بيروت.
- 76 تفسير القرآن العظيم ابن كثير، أبو الفداء اسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي (متوفى 774هـ)، در (8) جلد، طبع دار الطيبة .
- 77 السنن ابن ماجه، أبو عبدالله محمد بن يزيد القزويني (متوفى 273هـ)، در دو جلد، طبع دار الفكر - بيروت.
- 78 المدونة الكبرى مالك، مالك بن انس بن مالك المدني الاصبحي (متوفى 179هـ)، در (1) جلد، طبع دار الكتب العلمية - بيروت.
- 79 الحاوي في فقه الشافعي الماوردي، أبو الحسن علي فرزند محمد فرزند محمد بغدادى (متوفى: 450هـ)، تحقيق على معوض وعادل عبدالموجود، طبع دار الكتب العلمية چاپ اول 1414هـ - 1994م.
- 80 البحر الزخار الجامع لمذاهب علماء الامصار ابن المرتضى، أحمد بن يحيى (متوفى: 840هـ)، در (5) جلد، طبع دار الحكمة اليمانية - صنعاء.
- 81 الهداية شرح بداية المبتدى المرغيناني، أبو الحسن علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الرشداني (متوفى: 593هـ)، - بأعلى فتح القدير -، در (7) جلد، طبع دار الكتب العلمية - بيروت.
- 82 الصحيح، مسلم بن حجاج، أبو الحسين القشيري النيسابوري (متوفى: 261هـ)، در (5) جلد، طبع دار إحياء التراث العربي - بيروت.
- 83 الفروع ابن مفلح، أبو عبدالله محمد بن مفلح بن محمد المقدسي الراميني شمس الدين (متوفى: 763هـ)، در (11) جلد، طبع مؤسسة الرسالة.
- 84 الاجماع ابن المنذر، أبو بكر بن محمد بن ابراهيم بن المنذر نيشاپوري (متوفى: 319هـ)، دريك جلد، طبع مكتبة الفرقان .
- 85 الترهيب والترغيب المنذرى، عبدالعظيم بن عبدالقوى المنذرى أبو محمد (متوفى: 656هـ)، در (4) جلد، طبع دار الكتب العلمية - بيروت.

- 86 لسان العرب ابن منظور، أبو الفضل محمد بن مكرم بن علي الافريقي (متوفى: 711هـ)، در (15) جلد، طبع دارالصادر - بيروت.
- 87 حاشية الروض المريع النجدي، عبدالرحمن فرزند محمد فرزند قاسم (متوفى: 392هـ). در (7) جلد، طبع في مطبعة اهلية للاؤفست .
- 88 البحار الرائق شرح كنز الدقائق ابن نجيم، زين الدين بن ابراهيم بن محمد (متوفى: 970هـ)، در (8) جلد، طبع دارالمعرفة - بيروت .
- 89 ندوى، ابوالحسن، الاركان الاربعة، دريك جلد، طبع دارالكتب الاسلامية.
- 90 المنهاج شرح صحيح المسلم بن حجاج النووى، ابوزكريا يحيى بن شرف بن مري محيى الدين (676هـ)، طبع داراحياء التراث العربى - بيروت چاپ دوم 1392هـ .
- 91 المجموع شرح المهذب النووى، ابوزكريا يحيى بن شرف بن مري محيى الدين (676هـ)، در (20) جلد، طبع المكتبة السلفية المدينة المنورة.
- 92 شرح فتح القدير، ابن همام، محمد بن عبدالواحد بن عبدالحميد السيواسى كمال الدين (متوفى: 861هـ)، در (7) جلد، طبع دارالكتب العلمية - لبنان .
- 93 المحتاج في شرح المنهاج الهيثمى، أبو عباس احمد بن محمد بن علي بن حجر السعدى الانصارى شهاب الدين شيخ الاسلام (متوفى: 974هـ)، تحفة، در (10) جلد، طبع مطبعه مصطفى.
- 94، الموسوعة الفقهية الكويتية وزارة الاوقاف والشئون الاسلامية - كويت، در (45) جلد، طبع دارالسلاسل - الكويت.
- وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العلمين

بخاطر دسترسى به متن كامل اين تحقيق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، كتابخانه مركزى چهار راهى گل سرخ، سرک کلونه پشته

و يا هم به ايميل آدرس ذيل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af